

УДК 342.95:35.07(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.53>

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ІНСТИТУЦІЙ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Шандрук С.М.,

*кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»
ORCID: 0009-0002-9358-1758*

Шандрук С.М. Теоретичні підходи щодо класифікації заходів профілактики адміністративних правопорушень посадових осіб інституцій публічної адміністрації.

Ця стаття присвячена дослідженню теоретичних підходів щодо класифікації заходів профілактики адміністративних деліктів посадових осіб інституцій публічної адміністрації.

У науковому дискурсі прийнято розрізняти превенцію адміністративних деліктів у розширеній та звуженій інтерпретації.

Детерміновано, що превенція адміністративних проступків, скоєних службовими особами публічної адміністрації, становить собою комплексне та багатогранне правове явище. Воно імплементується через систему спеціалізованих заходів впливу на посадових осіб органів публічного управління з метою нівелювання потенційних ризиків вчинення адміністративних правопорушень, елімінації детермінуючих чинників, що обумовлюють протиправну активність, задля забезпечення публічного порядку, захисту прав і свобод громадян та суб'єктів господарювання, а також підтримки встановленого управлінського регламенту. Виявлено, що специфіка цього феномену зумовлена характерними рисами його загально-правових засад, предметною областю превентивного впливу, багатовекторністю превентивних заходів (індивідуальних, спеціальних та соціальних), а також підвищеним суспільним значенням протидії цим деліктам.

Обґрунтовано необхідність класифікації адміністративних проступків, вчинених службовими особами органів публічної влади, відповідно до низки критеріїв. До ключових з них належать: особливості нормативно-правового акта, що встановлює адміністративну відповідальність посадової особи; юридичний склад делікту за ступенем його суспільної небезпеки; характер спричиненої шкоди; об'єкт посягання; специфіка суб'єкта; об'єктивна сторона проступку з урахуванням тривалості протиправної поведінки (дії чи бездіяльності) у часі; а також форма вини посадової особи інституцій публічного управління. Зазначена класифікація адміністративних правопорушень, скоєних службовими особами державних органів, сприяє повноцінному осмисленню варіативності проявів протиправної діяльності посадових осіб у цій галузі, їхньої специфіки та має імперативне значення для формування адекватних превентивних заходів щодо таких деліктів.

Ключові слова: правопорушення, профілактика адміністративних правопорушень, заходи профілактики, інституції публічної адміністрації, посадові та службові особи, критерії класифікації.

Shandruk S.M. Theoretical approaches to the classification of measures to prevent administrative offenses by officials of public administration institutions.

This article is devoted to the study of theoretical approaches to the classification of measures for the prevention of administrative offenses by officials of public administration institutions.

In scientific discourse, it is customary to distinguish between the prevention of administrative offenses in an expanded and narrow interpretation.

It has been determined that the prevention of administrative offenses committed by public administration officials is a complex and multifaceted legal phenomenon. It is implemented through a system of specialized measures of influence on officials of public administration bodies in order to eliminate potential risks of committing administrative offenses, eliminate determining factors that cause illegal activity, ensure public order, protect the rights and freedoms of citizens and business entities, and support the established administrative regulations. It has been revealed that the specificity of this phenomenon is due to the characteristic features of its general legal principles, the subject area of preventive influence, the multi-vector nature of preventive measures (individual, special and social), as well as the increased social significance of countering these offenses.

The need to classify administrative offenses committed by officials of public authorities is substantiated in accordance with a number of criteria. The key ones include: the features of the regulatory legal act establishing the administrative liability of an official; the legal structure of the tort according to the degree of its public danger; the nature of the harm caused; the object of the encroachment; the specifics of the subject; the objective side of the offense, taking into account the duration of the unlawful behavior (action or inaction) in time; as well as the form of guilt of the official of public administration institutions. The specified classification of administrative offenses committed by officials of state bodies contributes to a full understanding of the variability of manifestations of unlawful activity of officials in this area, their specifics, and is of imperative importance for the formation of adequate preventive measures against such torts.

Key words: offenses, prevention of administrative offenses, prevention measures, public administration institutions, officials and service personnel, classification criteria.

Постановка проблеми. З перших етапів свого розвитку людство усвідомило обмеженість ефективності покарання як єдиного засобу стримування правопорушень. Тривалий історичний досвід протидії девіантній поведінці демонструє постійний пошук нових підходів до її викорінення. Отже, виникає потреба у перегляді повноважень, форм, методів, організаційної структури та змістовного наповнення діяльності органів публічної влади у сфері протидії правопорушенням. Ключовим вектором таких змін є надання пріоритету превентивній роботі суб'єктів владних повноважень. Ця діяльність зосереджена на виявленні та усуненні причин і умов, що сприяють вчиненню деліктів, а також на формуванні правової свідомості громадян. Серед груп суб'єктів, чия превентивна діяльність потребує ґрунтовного переосмислення, вирізняються суб'єкти адміністративно-правової протидії правопорушенням у галузі публічного управління та адміністрування.

Стан опрацювання проблематики. Концептуальні аспекти профілактики правопорушень, як одного з векторів управлінської діяльності, були предметом досліджень таких науковців, як В.Б. Авер'янов, В.М. Бабакін, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, О.П. Беца, Ю.П. Битяк, К.Л. Бугайчук, Н.С. Васильєва, І.П. Голосніченко, О.П. Ключніченко, А.Т. Комзюк, Д.М. Лук'янець та інших. Попри це, у сучасній науці адміністративного права відсутній єдиний підхід до визначення її поняття, особливостей та системи превентивних заходів. **Метою дослідження** є аналіз теоретичних підходів щодо класифікації заходів профілактики адміністративних правопорушень у публічному управлінні.

Виклад основного матеріалу. Ключовим інструментом імплементації профілактики адміністративних деліктів серед посадових та службових осіб органів публічного управління є комплекс заходів з її реалізації.

У наукових колах пропонується розглядати превенцію адміністративних правопорушень у широкому (загальному) та вузькому сенсі. Широке тлумачення превенції адміністративних деліктів передбачає застосування комплексних загально-соціальних заходів, орієнтованих на зниження рівня деліктності, нейтралізацію, локалізацію та елімінацію деструктивних чинників, що детермінують вчинення правопорушень. У вузькому розумінні превенція адміністративних правопорушень трактується як цілеспрямована діяльність державних органів виконавчої влади, громадських об'єднань та окремих осіб, спрямована на попередження конкретних правопорушень, а також на застереження певних індивідів чи груп від вчинення протиправних діянь [1, с. 6].

Превенція правопорушень є імперативним напрямом діяльності як суб'єктів публічного адміністрування та господарюючих суб'єктів усіх форм власності, так і інститутів громадянського суспільства, включаючи громадські організації. Вона зорієнтована на ідентифікацію та нейтралізацію детермінант, що обумовлюють вчинення протиправних діянь, а також на виявлення інди-

відів, схильних до девіантної поведінки, та застосування до них коригуючих і ресоціалізаційних заходів [2].

Наукові підходи до типологізації заходів із запобігання адміністративним правопорушенням характеризуються поліваріантністю. Ряд дослідників диференціюють їх на загально-соціальні та спеціалізовані, при цьому пріоритет надається загально-соціальним. Остання категорія передбачає підвищення соціокультурного та освітнього рівнів, покращення якості життя та матеріального добробуту, що позитивно впливає на гуманізацію суспільних взаємин. Спеціалізовані ж заходи спрямовані на елімінацію або нейтралізацію детермінант, що сприяють вчиненню проступків, а також на корекційний вплив на індивідів, що вже вчинили або потенційно здатні вчинити суспільно небезпечні діяння [3, с. 316–317].

З огляду на масштаби застосування, заходи превенції адміністративних правопорушень, вчинюваних суб'єктами публічного адміністрування, можуть бути класифіковані як: 1) Загально-системні (комплексні) – ті, що охоплюють усю сферу публічного управління та релевантні для кожного суб'єкта владних повноважень. 2) Галузеві (секторальні) – профілактичні заходи, що застосовуються до суб'єктів публічного адміністрування, які належать до певної галузі (наприклад, у сфері діяльності Державної митної служби), та характеризуються відповідними специфічними рисами. 3) Внутрішньо-організаційні (локальні) – заходи, що реалізуються в межах конкретного структурного підрозділу в рамках галузевого відомства [4].

У контексті даного дослідження є доцільною класифікація заходів превенції, запропонована А. Михенком, за цільовим спрямуванням: загально-превентивні, спеціально-попереджувальні та безпосередньо-запобіжні. Загально-превентивні адміністративно-попереджувальні заходи сприяють законному та ефективному функціонуванню державного апарату, тим самим обмежуючи простір для суб'єктивного чи свавільного прийняття рішень суб'єктами владних повноважень. До них науковець відносить процедури конкурсного добору, атестації та ротації персоналу, які є ключовими організаційними гарантіями, покликаними забезпечувати неупереджений підбір кваліфікованих фахівців та унеможливити неправомірне лобіювання і протекціонізм. Спеціально-попереджувальні заходи, на думку автора, встановлюють бар'єри для доступу до публічного управління для індивідів, потенційно схильних до протиправної поведінки, ще до моменту їхнього призначення на посаду. Сюди належать заборони прямого підпорядкування та конфлікту інтересів через родинні зв'язки, вимоги щодо декларування майна та доходів, а також відсутність судимості. До третьої групи належать профілактичні заходи, що стосуються запобігання конкретним видам правопорушень у сфері публічного управління [5, с. 241].

Поділяємо позицію низки дослідників щодо обґрунтованості розмежування превентивних заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, на гласні та негласні, залежно від ступеня їх публічності. Зокрема, В. Кушпін визначає негласну профілактику як сукупність дій, спрямованих на ретельний аналіз інформації стосовно осіб, які перебувають у полі оперативного інтересу [6].

Хоча така класифікація переважно стосується сфери кримінальної діяльності, Я. Тарасюк зазначає, що подібні превентивні дії є актуальними й для правопорушень, що кваліфікуються в межах адміністративного права. Вплив цих заходів є вельми значним і багатограним. Шляхом реалізації розширеного комплексу попереджувально-запобіжних інструментів, держава не тільки запобігає формуванню кримінальної активності, але й створює умови для усунення передумов виникнення інших суспільно небезпечних проявів, що підпадають під регулювання Кодексу України про адміністративні правопорушення. Це дає змогу нівелювати дисгармонійні відносини, що виникають між індивідом і соціумом та провокують девіантну поведінку, а також сприяти становленню їхньої соціально-відповідальної взаємодії. Захисна функція, реалізована через гласні та негласні механізми, таким чином, оберігає суспільні інтереси та підтримує фундаментальні орієнтири державного функціонування. Регулятивна функція забезпечує відповідність поведінки громадян правовим нормам, тоді як виховна функція формує механізм переконання, використовуючи інформаційно-просвітницьку та роз'яснювальну діяльність щодо деструктивного характеру протиправних вчинків. Оперативно-розшукові заходи також включають ідеологічну функцію, яка спрямована на формування загальних концептуальних засад для оптимізації шляхів, форм і методів практичної діяльності. Прогностична ж функція дозволяє модернізувати існуючі оперативно-розшукові заходи профілактики на основі інформаційно-аналітичних інструментів аналізу та оцінки, здійснюючи прогнозування та планування ефективної протидії деліктам [7].

Особливий інтерес, на нашу думку, становить класифікація превентивних заходів щодо правопорушень за природою управлінських підходів. Так, за допомогою профілактичних інструментів проводиться просвітницька діяльність стосовно належного виконання посадовими особами органів публічного управління своїх функціональних обов'язків, роз'яснюється відповідальність за їх порушення, реалізуються виховні ініціативи тощо. Заходи адміністративного примусу, своєю чергою, передбачають активні дії з боку компетентних органів, такі як перевірка документів, огляд речей, тимчасове призупинення діяльності, проведення особистого огляду, вилучення предметів тощо. Загалом, з огляду на кінцеву мету, заходи адміністративного примусу поділяють на превентивні дії та заходи з припинення правопорушень. Превентивні заходи спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням та унеможливлення їхнього вчинення шляхом здійснення перевірок, інспектування органів публічного управління, контролю за документообігом, моніторингу причин та умов скоєння правопорушень, а також прийнятті рішень щодо їх усунення. Заходи припинення мають на меті мінімізувати настання негативних наслідків та зупинити протиправну поведінку з притягненням особи до відповідальності [8, с. 83].

У контексті організаційної діяльності, превентивні заходи можуть бути систематизовані наступним чином:

а) заходи, що стосуються формування кадрового потенціалу. До них належать ініціативи, які забезпечують транспарентний та об'єктивний конкурсний відбір кандидатів на посади, проведення ретельних перевірок, безсторонній аналіз особових справ осіб, що претендують на публічну службу, а також вимога щодо подання актуальних відомостей про афілійованих осіб державних службовців;

б) Заходи освітнього характеру. Ця категорія охоплює організацію навчальних програм для ознайомлення персоналу з релевантною нормативно-правовою базою та її модифікаціями, нормами етичного кодексу, особливостями запобігання та врегулювання потенційних конфліктів інтересів. Сюди також відноситься проведення науково-практичних конференцій, семінарів та вебінарів, здійснення індивідуальних консультацій з новопризначеними посадовими особами, а також надання експертної та консультативної підтримки щодо забезпечення правомірності діяльності;

в) заходи контрольно-наглядового та безпекового характеру. До цих заходів належить інформування правозастосовних та інших уповноважених органів про виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення адміністративних правопорушень службовцями органів публічного управління. Також сюди входить експертиза проектів нормативно-правових актів, аналітична оцінка документації посадових осіб, фінансовий моніторинг, нагляд за декларуванням майнового стану посадовими особами;

г) заходи, спрямовані на підвищення ефективності запобігання адміністративним правопорушенням. До таких можна віднести компетентний та своєчасний розгляд звернень і запитів стосовно ймовірних правопорушень або ризиків їх виникнення, підтримка інформаційних ресурсів відповідних органів публічного управління та їх системне оновлення релевантними матеріалами, зокрема щодо фактів адміністративних деліктів службовців, а також формування технічних можливостей для інформування про адміністративні правопорушення, зокрема, за допомогою мережевих ресурсів [9].

Згідно з проектом Закону України «Про профілактику правопорушень», особливості превентивних заходів стосовно адміністративних деліктів службовців органів публічного управління визначаються за суб'єктами їх імплементації, що включають: а) ініціативи суб'єктів загальної превенції та б) ініціативи суб'єктів індивідуальної превенції. До складу цих суб'єктів законодавець зараховує всі гілки державної адміністрації, органи локального самоврядування, органи прокуратури, засоби масової інформації, інститути громадянського суспільства (зокрема, громадські об'єднання з підтримки правопорядку), релігійні інституції, а також суб'єкти господарювання, що здійснюють превентивну діяльність щодо правопорушень. Зазначений законопроект не конкретизує особливості залучення цих суб'єктів до профілактичних заходів і не розмежує суб'єктів загальної та індивідуальної превенції. Однак, з огляду на зміст інших класифікаційних підходів, можна стверджувати, що кожен з них справляє значний вплив як на динаміку адміністративних деліктів серед службовців органів публічного управління, так і на загальний рівень делінквентної поведінки в Україні [2].

В. Бабакін систематизує превентивні заходи щодо адміністративних правопорушень, розподіляючи їх на наступні категорії: загальні, індивідуальні, організаційні, правові та спеціальні.

Серед загальних профілактичних заходів науковець акцентує увагу на нормативно-правовому регулюванні, що передбачає розробку нових законодавчих та підзаконних актів стосовно профілактичної роботи; просвітницькій та роз'яснювальній діяльності, яка полягає у публічному інформуванні та тлумаченні правових аспектів функціонування держави та правової системи; а також науковій діяльності, спрямованій на дослідження сутності адміністративних деліктів, їх причин та умов вчинення.

Індивідуальні превентивні заходи орієнтовані на цілеспрямований вплив на конкретних суб'єктів і охоплюють такі етапи: 1) доделіктна профілактика, що передбачає формування правосвідомості та створення сприятливого правового середовища; 2) припинення реалізації адміністративного делікту на стадії готування або замаху; 3) заходи профілактики, що здійснюються безпосередньо після вчинення адміністративного правопорушення; 4) постделіктні профілактичні заходи, метою яких є усунення причин, що детермінують вчинення подальших протиправних діянь.

Організаційні та правові заходи визначають фундаментальні засади впровадження та реалізації профілактичної діяльності як такої, включаючи її мету, завдання, суб'єктний склад, ієрархічну структуру та нормативно-правове забезпечення. Спеціальні заходи профілактики мають специфічну сферу застосування, зокрема в галузях публічного адміністрування, майнових відносин, аграрного сектору тощо [10]. Проте, такий підхід критикується через відсутність чітко визначених критеріїв диференціації, оскільки в межах однієї класифікації інтегровано різні елементи.

Н. Васильєва пропонує наступні категорії превентивних заходів: розвиток правової свідомості та формування законослухняної поведінки громадян, контрольної-наглядової діяльності, спрямовану на забезпечення правопорядку, запобігання адміністративним деліктам, обмеження протиправних діянь, усунення деструктивних факторів у системі управління та ліквідацію умов, що сприяють їх вчиненню [11]. Однак, ця класифікація також характеризується відсутністю системності та обґрунтованих критеріїв для диференціації зазначених заходів.

Висновки. Таким чином, класифікацію превентивних заходів протидії адміністративним деліктам серед службовців органів публічної адміністрації доцільно структурувати за такими класифікаційними ознаками: за сферою застосування та обсягом охоплення суб'єктів: загальні та спеціальні. За масштабом реалізації: комплексні, галузеві, локальні. За цільовим призначенням: загально-превентивні, спеціально-превентивні та безпосередньо превентивні. За ступенем відкритості: відкриті (гласні) та приховані (негласні). За суб'єктним складом реалізаторів: що провадяться суб'єктами загальної профілактики та суб'єктами індивідуальної профілактики. За змістовним наповненням організаційної роботи: що охоплюють кадрові аспекти; освітньо-роз'яснювальну діяльність; контрольної-наглядові функції; а також спрямовані на мінімізацію адміністративних деліктів з боку службовців публічного управління. За природою управлінських впливів: що базуються на методах переконання та адміністративного примусу. За рівнями превентивного впливу: соціального, спеціального та індивідуального характеру. За формою зовнішнього прояву: організаційні, правові та виховні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Подлінев С.Д. Адміністративна деліктологія. Одеса : Юрид. літ., 1999. 43 с.
2. Про профілактику правопорушень: проект Закону України. URL: <https://cv.court.gov.ua/tu26/6/2358>.
3. Йосипів А.О. Загально-соціальна, спеціально-кримінологічна та індивідуальна профілактика злочинності: правові аспекти. *Науковий вісник Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія юридична. 2010. №1. С. 315–324.
4. Русанюк У.Я. Профілактика адміністративних правопорушень посадових осіб органів публічного управління: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2020. 21 с. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/3810/avtoreferatdysertaciyinazdobuttaya_naukovogostupenyakandydatayurydychnyhnaukrusanyukuya.pdf.
5. Запобігання та протидія корупції: навч. посіб. / А.М. Михненко, О.В. Руснак, А.М. Мудров та ін.; за ред. А.М. Михненка. 4-те вид., переробл. й доповн. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. 666 с.

6. Кушпінт В.П. Оперативно-розшукова профілактика у системі протидії злочинам в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2015. № 825. С. 327–331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_825_55.
7. Тарасюк Я. Поняття та сутність оперативно-розшукової профілактики. URL: https://blogdocentyarynatara.io.ua/s2304685/ponyattya_i_sutnist_operativnorozshukovoe_profilaktiki.
8. Сафронов С. Профілактична діяльність слідчого органів внутрішніх справ України. *Право України.* 2002. № 2. С. 82–85.
9. План заходів щодо попередження та профілактики корупційних правопорушень в Управлінні Держпраці у Черкаській області на 2019 рік. URL: <http://ck.dsp.gov.ua/?q=article/plan-zahodiv-shchodo-poperedzhennya-ta-profilaktyku-korupciynyh-pravoporushen-v-upravlinni>.
10. Бабакін В.М. Поняття та система заходів профілактики правопорушень у сфері пасажирських та вантажних перевезень. *Право і Безпека.* 2010. № 1. С. 73–77. URL: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14510-2011-01-18-03-17-37.html>.
11. Васильєва Н.С. Профілактика адміністративних правопорушень у сільському господарстві: поняття, особливості та види. *Форум права.* 2014. № 2. С. 63–68. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_2_12.pdf.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Шандрок С.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0